

BRAZOWYM KRZYŻEM ZASŁUGI

41. Chyba Teodor s. Ludwika, 42. Cichocki Feliks s. Franciszka, 43. Domoradzki Zenon s. Jana, 44. Galewski Teodor s. Teodora, 45. Jemiolowski Kazimierz s. Szczepana, 46. Kilian Stefan s. Władysława, 47. Kubicki Leon s. Jana, 48. Lampkowski Jan s. Władysława, 49. Matuszewski Władysław s. Stanisława, 50. Michałak

Stefan s. Franciszka, 51. Murawski Feliks s. Jana, 52. Piórkowski Franciszek s. Anastazego, 53. Szczutowski Edmund s. Bronisława, 54. Szulczewski Florian s. Józefa, 55. Szymański Henryk s. Jana, 56. Szymenderski Stanisław s. Stanisława, 57. Zieliński Ignacy s. Walentego.

Przewodniczący Rady Państwa: A. Zawadzki
Sekretarz Rady Państwa: M. Rybicki

1688

UCHWAŁA Nr 70 PREZYDIUM RZĄDU

z dnia 6 lutego 1954 r.

w sprawie zatwierdzenia normatywów projektowania dla budownictwa mieszkaniowego.

W związku z § 2 pkt 1 uchwały nr 612 Rady Ministrów z dnia 18 sierpnia 1951 r. w sprawie zatwierdzenia planów opracowania normatywów w zakresie projektowania budownictwa Prezydium Rządu uchwała, co następuje:

§ 1. Zatwierdza się „Normatyw projektowania budynków mieszkalnych i mieszkań w miastach i osiedlach typu miejskiego”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. 1. Normatyw, o którym mowa w § 1, obowiązuje w zakresie budownictwa mieszkań i domów mieszkalnych, prowadzonego w ramach narodowych planów gospodarczych.

2. Mieszkania i domy mieszkalne, których podstawowy projekt architektoniczny został zatwierdzony

przed dniem wejścia w życie niniejszej uchwały, mogą być wykonane bez zmian wynikających z normatywu załączonego do uchwały.

3. W uzasadnionych przypadkach na wniosek zainteresowanego ministra Minister Budownictwa Miast i Osiedli może zezwalać na odstępstwa od stosowania zatwierdzonego niniejszą uchwałą normatywu.

§ 3. Wykonanie uchwały porucza się wszystkim resortom i instytucjom centralnym, w ramach działalności których prowadzone będzie budownictwo mieszkaniowe.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą od dnia 15 maja 1954 r.

Prezes Rady Ministrów: w z. J. Cyrankiewicz

Załącznik do uchwały nr 70 Prezydium Rządu z dnia 6 lutego 1954 r. (poz. 1688).

NORMATYWY PROJEKTOWANIA BUDYNKÓW MIESZKALNYCH I MIESZKAŃ W MIASTACH I OSIEDLACH TYPU MIEJSKIEGO

1. Przedmiot normatywu.

1. Przedmiotem normatywu są zasady projektowania budynków mieszkalnych i mieszkań w miastach i osiedlach o charakterze miejskim.

2. Zakres stosowania normatywu.

2. 1. Normatyw obowiązuje przy projektowaniu domów mieszkalnych od 2 kondygnacji wwyż oraz mieszkań w domach o charakterze mieszkalnym lub mieszanym.

2. 2. Normatyw niniejszy ma również zastosowanie w odniesieniu do przebudowy i odbudowy w przypadkach, w których warunki techniczne wynikające z cech części lub całości istniejących budynków na to pozwalają.

2. 3. Normatyw niniejszy obowiązuje również budownictwo spółdzielcze, o ile nie jest ono objęte przepisami kwaterunkowymi.

3. Określenia.

3. 1. Podział mieszkań według rodzajów zabudowy.

Mieszkania dzieli się według następujących rodzajów zabudowy:

3. 1. 1. mieszkania w zabudowie jednorodzinnej i wielorodzinnej niskiej (symbol n), obejmującej

strefy O, IA, IB i II, tj. w domach jednorodzinnych wolno stojących, bliźniaczych i szeregowych jedno- i dwukondygnacyjnych oraz wielorodzinnych dwukondygnacyjnych;

3. 1. 2. mieszkania w zabudowie wielorodzinnej typu miejskiego (symbol m), obejmującej strefy III i IV, tj. w domach ze wspólnymi klatkami schodowymi i wspólnym użytkowaniem wnętrz blokowych trzy- i czterokondygnacyjnych;

3. 1. 3. mieszkania w zabudowie wielorodzinnej typu wielkomiejskiego (symbol w), obejmującej strefy V i W oraz w wyjątkowych przypadkach strefę IV, tj. w domach wielorodzinnych, położonych przy ciągach ulicznych o znaczeniu podstawowym lub w dzielnicach śródmiejskich.

3. 2. Ilość kondygnacji - w budynku.

Ilość kondygnacji budynku mieszkalnego należy określać według ilości kondygnacji nadziemnych. Nadziemną jest taka kondygnacja, której podłoga leży powyżej poziomu chodnika, mierzonego przy drzwiach wejściowych do budynku. Przy określeniu ilości kondygnacji budynku nie liczy się poddaszy mieszkalnych. Należy jednak dodać odpowiednią uwagę, np. „2 kondygnacje z poddaszem mieszkalnym”. Poddaszem mieszkalnym (mansardą) jest kondygnacja umieszczona w gabarycie dachu.

3. 3. Powierzchnia mieszkania.

3. 3. 1. Powierzchnia mieszkalna jest to suma powierzchni pokoi i alków sypialnych, obliczona w świetle surowych murów i ścian działowych, z wyłączeniem powierzchni wnek okiennych i drzwiowych oraz wnek w ścianach konstrukcyjnych, nie wykorzystanych dla wbudowania szaf.

3. 3. 2. Powierzchnia pomocnicza jest to suma powierzchni (obliczona jak w poz. 3. 3. 1.) wszystkich pomieszczeń o charakterze gospodarczym, komunikacyjnym i sanitarnym. Powierzchnię kuchni i szaf wbudowanych zalicza się do powierzchni pomocniczej.

3. 3. 3. Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to suma powierzchni mieszkalnej i pomocniczej, tzn. całość powierzchni mieszkania, obliczona jak w poz. 3. 3. 1. Powierzchnię loggii dolicza się do powierzchni użytkowej osobno (porównaj poz. 7. 3.).

3. 4. Powierzchnia domu.

3. 4. 1. Powierzchnia obudowana domu jest to suma powierzchni mieszkań i wszelkich innych pomieszczeń wraz z klatką schodową na wszystkich kondygnacjach nadziemnych, liczona jak w poz. 3. 3. 1.

3. 4. 2. Powierzchnia zabudowana jest to powierzchnia pokryta poziomym rzutem kondygnacji parterowej, mierzona w zewnętrznym obrysie rzutu łącznie z prześwitami, krytymi przejazdami i przejściami, nad którymi znajdują się pomieszczenia mieszkalne lub użytkowe.

3. 5. Wysokość pomieszczeń.

Wysokość pomieszczenia w świetle jest to odległość od wierzchu wykończonej podłogi do spodu wykończonego stropu bez tynku.

Przy widocznych belkach stropowych wysokość oblicza się do spodu wykończonej płyty stropowej.

3. 6. Wysokość kondygnacji.

Wysokość kondygnacji jest to odległość od wierzchu wykończonej podłogi danej kondygnacji do wierzchu wykończonej podłogi (polepy strychowej) kondygnacji następnej.

3. 7. Kubatura mieszkalna budynku.

Kubatura mieszkalna budynku jest to suma kubatur kondygnacji mieszkalnych i piwnic do nich przynależnych. Jeżeli w budynku znajdują się pomieszczenia usługowe, to ich kubatury wraz z kubaturą przynależnych do nich piwnic nie wchodzi w skład kubatury mieszkalnej, natomiast kubaturę pionów komunikacyjnych, obsługujących mieszkania, zalicza się w całości do kubatury mieszkalnej.

3. 8. Kubatura budynku.

Kubaturę budynku należy obliczać według obowiązujących norm PN/B.

3. 9. Pokój.

Pokój jest to pomieszczenie stanowiące część składową mieszkania i posiadające wszystkie podstawowe warunki, które umożliwiają stałe przebywanie w nim ludzi, tj. odpowiednią powierzchnię, wysokość, kształt, bezpośrednie oświetlenie dzienne, oświetlenie sztuczne, ogrzewanie, wentylację i wykończenie.

3. 10. Kuchnia.

Kuchnia jest to pomieszczenie w mieszkaniu służące zasadniczo do sporządzania posiłków oraz do innych czynności związanych z gospodarstwem domowym. Kuchnia może dodatkowo zawierać miejsce do spożywania posiłków.

4. Wytyczne przestrzenne.

4. 1. Rodzaj i wielkość mieszkań dla poszczególnych rodzajów zabudowy podaje tablica nr 1.

Tablica nr 1.

Rodzaj mieszkania	Rodzaj zabudowy	Skład mieszkania	Powierzchnia użytkowa w m ²	Minimalna powierzchnia mieszkalna w m ²
P	w. m.	P + kw + WC	18 — 22	14
PK	w. m.	P + K + Ł	28 — 39	18
2PK	w. m.	2P + K + Ł	41 — 50	28
3PK	w. m.	3P + K + Ł + WC	51 — 58	36

Mieszkania 4PK mogą być projektowane w zabudowie w. i m. w warunkach określonych w tablicy nr 2.

4. 1. 1. Szczegółowy skład pomieszczeń podaje tablica nr 2.

T a b l i c a n r 2.

Lp.	Rodzaj mieszkania	Struktura %	Skład pomieszczeń	Powierzchnia użytkowa m ²	Minimalna powierzchnia mieszkalna m ²	Zalecane rozbitcie powierzchni użytkowej (m ²)										U w a g i
						powierzchnia mieszkalna				powierzchnia pomocnicza						
						pokój	pokój	pokój	pokój	kuchnia	łazienka	WC	szafy	przedpokój	powierzchnia pomocnicza	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	P	10	P+kw+WC	18-22	14	14-18	-	-	-	0,5-2,5	-	1	0,36	1,5-2,5	3,5-6,5	<p>1. Szafa najmniejsza ma wymiar 0,6 m × 0,6 m = 0,36m² Szafy w budowane powinny być jej wielokrotnością.</p> <p>2. Zaleca się ograniczenie powierzchni kuchni poniżej 8,0 m².</p> <p>3. W mieszkaniach PK oraz 2 PK u- tęp znajduje się w łazience.</p> <p>4. W specjalnych warunkach projektowych dopuszcza się projektowanie mieszkań 4-pokojowych w ilości do 2% ogólnej ilości mieszkań przy równoczesnym odpowiednim zmniejszeniu udziału mieszkań 3-pokojowych,</p>
2	PK	43	P+K+Ł	28-39	18	18-22	-	-	-	4,5-9	2,5-3	-	0,72	3-4	11-17	
3	2PK	37	2P+K+Ł	41-50	28	16-20	12-14	-	-	5-9	2,5-3	-	1,08	3,5-5	12-18	
4	3PK	10	3P+K+Ł+WC	51-58	36	16-20	10-12	10-12	-	5-9	2,5-3	1	1,44	4-6	14-19	
5	4PK	do 2	4P+K+Ł+WC	59-66	45	16-20	10-12	10-12	9-12	5-9	2,5-3	1	1,44	5-7	15-20	

O z n a c z e n i a :

- P - pokój
 K - kuchnia
 kw - kuchnia - wnęka
 Ł - łazienka
 WC - ustęp

U w a g a o g ó l n a.

Granice wielkości powierzchni użytkowej mieszkań poszczególnych rodzajów służą po to, by w warunkach narzuconych charakterem projektu można było wybrać odpowiednią wielkość mieszkań. Tak np. przy ogrzewaniu centralnym mieszkania mogą być dostosowane do dolnej granicy, wprowadzenie zaś ogrzewania piecowego spowodować może konieczność wykorzystania granicy górnej.

4. 2. Pomieszczenia usługowe w domach mieszkalnych.**4. 2. 1. Piwnice.**

Minimalną wielkość komórek piwnicznych przeznaczonych do mieszkań ustala się według tablicy nr 3.

T a b l i c a n r 3.

Rodzaj mieszkania	Wielkość komórki piwnicznej w m ²	
	przy centralnym ogrzewaniu	bez centralnego ogrzewania
P	3	3
PK	3	4
2PK	3	5
3PK i 4PK	4	6

W piwnicach umieszczać można poza komórkami: pralnie z suszarniami, kotłownie domowe, składy opału dla centralnego ogrzewania, WC dla pralni. Dopuszcza się urządzenie przechowalni rowerów i wózków dziecięcych. W zakresie terenowej obrony przeciwlotniczej obowiązują właściwe przepisy.

4. 2. 2. Strychy.

Strychy użytkowe mogą być przeznaczone jedynie do suszenia bielizny. W kondygnacji strychowej mogą być umieszczone również pralnie domowe lub blokowe, jeżeli strop pod strychem posiada konstrukcję ogniotrwałą i wodoszczelną. W przypadku stosowania dachu wysokiego zaleca się wykorzystanie części poddasza na mieszkanie. Nie dozwolone jest projektowanie tzw. komórek strychowych.

4. 2. 3. Mieszkania zbiorowe.

Normatyw projektowania hoteli robotniczych, burs i internatów uregulowany zostanie odrębnie.

4. 2. 4. Lokale usługowe.

Lokale usługowe znajdujące się w budynkach mieszkalnych należy projektować według właściwych normatywów.

4. 2. 5. Pralnie domowe.

Pralnie domowe wraz z suszarniami projektuje się w ilości po jednej pralni na nie mniej niż 12 i nie więcej niż 18 mieszkań w zależności od wielkości mieszkań, stopnia wyposażenia pralni oraz ewentualnego istnienia pralni osiedlowych lub dzielnicowych. Szczegółowy sposób wyposażenia pralni domowych regulują odrębne przepisy.

4. 3. Wysokość kondygnacji.**4. 3. 1. Wysokość kondygnacji mieszkalnych.**

Wysokość kondygnacji zawierających wyłącznie mieszkania ustala się na 3,10 m (wraz z grubością stropu).

4. 3. 2. Wysokość kondygnacji usługowych należy dostosować do wymagań zawartych we właściwych normatywach.

4. 3. 3. Wysokość kondygnacji piwnicznej ustala się maksymalnie na 2,55 m (wraz z grubością stropu). Nie dotyczy to kotłowni i pralni, które mogą być zagłębione zależnie od potrzeb wynikających z urządzeń instalacyjnych i maszynowych oraz przepisów ustawy budowlanej.

4. 3. 4. W wyjątkowych przypadkach gdy względy architektoniczne tego wymagają, wysokość kondygnacji może być zwiększona lub zmniejszona za zgodą władzy zatwierdzającej projekt, na wniosek organów terenowych Komitetu do Spraw Urbanistyki i Architektury (np. w przypadku konieczności dostosowania się do sąsiedniej istniejącej zabudowy).

4. 5. Wysokość pomieszczeń poddasznych.

Wysokość pomieszczeń poddasznych należy projektować zgodnie z przepisami ustawy budowlanej.

5. Przepisy ogólne dla projektowania domów mieszkalnych.**5. 1. Położenie mieszkań w budynku.**

5. 1. 1. Poziom podłogi najniższego pomieszczenia o przeznaczeniu mieszkalnym powinien znajdować się minimum 30 cm nad terenem przylegającym. Nie dozwolone jest projektowanie mieszkań w kondygnacji podziemnej.

5. 1. 2. Kondygnacje parterowe, a w miarę potrzeby i I piętra mogą być przeznaczone na cele usługowe zgodnie z programem usług. W tych przypadkach należy stosować normatywy projektowania obowiązujące dla danego rodzaju usług.

5. 1. 3. W domach mieszkalnych należy przewidzieć nie mniej niż 2 rodzaje mieszkań.

5. 2. Orientacja pomieszczeń.

Należy dążyć do spełnienia następujących warunków w orientacji poszczególnych pomieszczeń:

- kuchnia i pomieszczenia gospodarcze powinny być orientowane na północ, wschód, północny zachód lub północny wschód,
- spłynie powinny być orientowane na wschód lub północny wschód,
- pokoje mieszkalne powinny być orientowane na południe, na południowy wschód, południowy zachód lub zachód.

W budynkach, które posiadają jedną ścianę skierowaną na północ lub północny wschód, z reguły nie należy stosować mieszkań jednostronnie nasłonecznionych, skierowanych wyłącznie na północ.

5. 3. W domach mieszkalnych o układzie dwutraktowym, nie wyposażonych w dźwigi osobowe, ilość mieszkań dostępnych z jednego spocznika klatki schodowej powinna wynosić minimum 3, z tym że w przy-

padkach szczególnie uzasadnionych dopuszcza się 2. W domach mieszkalnych wyposażonych w dźwigi osobowe ilość mieszkań dostępnych z jednego spocznika nie może być mniejsza od 4. W domach mieszkalnych o układzie korytarzowym ilość mieszkań obsługiwanych jedną klatką schodową jest uzależniona od zachowania odległości od klatki schodowej, ustalonych przepisami ustawy budowlanej.

6. Przepisy szczegółowe dla projektowania mieszkań.

6. 1. Przeznaczenie i wielkość pomieszczeń.

6. 1. 1. Pokój tzw. dzienny.

Pokój tzw. dzienny jest to największy pokój w mieszkaniu, przeznaczony do odpoczynku, pracy domowej i spożywania posiłków. Minimalną szerokość pokoju dziennego ustala się na 3,00 m, z tym że co najmniej przy jednej ze ścian bezokiennej powinna być nieprzerwana część ściany długości minimum 2,50 m. W pokoju dziennym należy przewidzieć dwa miejsca sypialne, miejsce na stół z odpowiednią ilością krzeseł, kredens, stolik pod radio, półkę na książki i stolik do pracy z fotelem. Pokój dzienny może być we wszystkich rodzajach mieszkań projektowany jako przejściowy, z tym jednak, że w tym przypadku wskazane jest projektowanie alkowy umożliwiającej wydzielenie miejsca na ustawienie łóżek.

6. 1. 2. Pokój sypialny.

Pokój sypialny musi posiadać powierzchnię co najmniej 9 m², a szerokość pokoju powinna wynosić minimum 2,50 m. Jeżeli w mieszkaniu znajduje się więcej niż jedna szafa wbudowana, zaleca się projektowanie drugiej szafy w pokoju sypialnym dwuosobowym.

6. 1. 3. Alkova.

W przypadku nieregularnego kształtu pokoju wytworzona wnęka o charakterze alkowy wynosić musi co najmniej 3 m² na pomieszczenie jednego łóżka i 4,5 m² na dwa łóżka. Minimalne wymiary alkowy: głębokość 1,40 m, szerokość 2,10 m.

6. 1. 4. Głębokość pokoi mieszkalnych nie powinna przekraczać ich podwójnej szerokości. Nie dotyczy to pokoi z alkowami. Pokoje sypialne i alkowy nie mogą być przechodnie.

6. 1. 5. Kuchnia.

Kuchnie należy projektować zasadniczo w takiej wielkości, aby służyły one wyłącznie do podstawowych czynności gospodarczych wykonywanych w kuchni. Jako dodatkową funkcję przewidzieć można jedynie spożywanie posiłków w kuchni. W mieszkaniach typu „P” kuchnię można projektować w formie wnęki lub szafy kuchennej, otwierającej się zasadniczo na pomieszczenie pomocnicze, wyjątkowo mieszkalne. Jako minimalną szerokość (długość ściany okiennej) kuchni ustala się dla kuchni jednorzędowej 1,70 m, a dla kuchni dwurzędowej bądź przewidującej miejsce do spożywania posiłków 2,40 m.

Kuchnie powinny być wyposażone w sprzęty wbudowane bądź dobudowane. Niedopuszczalne jest urządzenie wejścia do mieszkania przez kuchnię. W mieszkaniach wyposażonych w trzony kuchenne gazowe lub elektryczne dopuszcza się dojście do kuchni przez pokój.

Dopuszcza się w budynkach 3-traktowych lub o wyjątkowo głębokich traktach, za zgodą Komisji Oceny

Projektów Inwestycyjnych Centralnego Zarządu Budowy Miast i Osiedli „ZOR”, projektowanie kuchni oświetlonych pośrednio, pod warunkiem zapewnienia dostatecznej, zgodnej z obowiązującymi przepisami, wentylacji, uzyskania istotnych korzyści funkcjonalnych i ekonomicznych. Kuchnie pośrednio oświetlone mogą być w zasadzie stosowane w mieszkaniach do 2PK włącznie, z tym że ogólna ilość tych kuchni nie może przekraczać 20% ogólnej ilości mieszkań w danym zespole.

6. 1. 6. Przedpokoje, halle, przejścia.

Minimalną szerokość przedpokoju określa się na 1,20 m, a minimalną szerokość przejścia wewnętrznego na 0,90 m. Rozmieszczenie drzwi powinno umożliwić swobodne wnoszenie do poszczególnych pomieszczeń przedmiotów o wymiarze w rzucie poziomym 0,80×2,00 m. Należy przewidzieć miejsce na wieszak, licząc 0,20 m na osobę. Jedną szafę wbudowaną należy umieszczać w przedpokoju.

Miejsce na liczniki gazowy i elektryczny należy przewidywać z zasady na podeście klatki schodowej, a w przypadku niemożności ulokowania tam liczników — w przedpokojach mieszkań.

6. 1. 7. W mieszkaniach do 2PK urządza się łazienkę i WC w jednym pomieszczeniu. W mieszkaniach 3PK i 4PK WC należy oddzielić od łazienki.

W łazienkach mniejszych niż 8 m³ nie wolno projektować gazowych piecyków kąpielowych. Dopuszcza się zastępowanie wanny basenem natryskowym. Stropy i podłogi, na których umieszczane są ubikacje sanitarne, powinny być wodoszczelne.

7. Przepisy szczegółowe dla projektowania domów.

7. 1. Klatki schodowe.

Klatki schodowe powinny być w zasadzie oświetlone bezpośrednim światłem.

W budynkach w zabudowie wielkomiejskiej i miejskiej dopuszcza się stosowanie wewnętrznych klatek schodowych dwu- i trójbiegowych prostych.

Projektowanie klatek schodowych nie posiadających bezpośredniego zewnętrznego oświetlenia, z zachowaniem warunku należytego przewietrzenia i zaopatrzenia w sztuczne oświetlenie, dopuszczalne jest w szczególnych przypadkach i podlega zatwierdzeniu przez właściwą komisję oceny projektów inwestycyjnych.

7. 2. Korytarze wspólne.

Długość wspólnych korytarzy oświetlonych tylko z przyczółka nie może przekraczać 20 m przy oświetleniu z jednego przyczółka i 40 m przy oświetleniu z dwóch przyczółków. Przy bocznym oświetleniu korytarzy przez ich poszerzenie w formie wnęk oświetlających odstępy między osiami tych wnęk nie powinny przekraczać 20 m.

7. 3. Galerie komunikacyjne, balkony, loggie i tarasy.

Projektowanie domów w układzie galeriowym wymaga specjalnego uzasadnienia, które musi być akceptowane przez Ministra Budownictwa Miast i Osiedli.

Balkony, loggie i tarasy powinny być urządzone od strony nasłonecznionej i powinny łączyć się w miarę możliwości z pokojem dziennym. Nie należy sytuować bal-

konów od strony panujących wiatrów. Powierzchnię loggii dolicza się do powierzchni użytkowej mieszkania, poza powierzchnią mieszkalną i pomocniczą, w celu wyprowadzenia wskaźnika kubaturowego. Powierzchni loggii nie uwzględnia się przy obliczaniu wskaźnika wykorzystania powierzchni użytkowej, nie obciąża ona również standardowej powierzchni użytkowej, określonej w tablicy nr 2.

8. Ogólne przepisy wyposażeniowe.

8. 1. Zakres wyposażenia domów mieszkalnych i mieszkań reguluje okresowo Minister Budownictwa Miast i Osiedli w oparciu o wytwórczość przemysłu materiałów budowlanych.

8. 2. Szafy wbudowane.

W każdym mieszkaniu przewiduje się szafę lub szafy wbudowane na bieliznę i odzież o powierzchni rzutu poziomego odpowiadającej najmniej 0,36 m², dostępne w zasadzie z przedpokojem. Pożądana głębokość szaf na ubranie 0,55 — 0,60 m. Do powierzchni tej nie wlicza się powierzchni szaf kuchennych. We wszystkich mieszkaniach należy projektować schowki (pawiacze) umieszczone nad pomieszczeniami pomocniczymi.

8. 3. Szafa wentylowana w kuchni.

W kuchni należy przewidzieć szafę wentylowaną, umieszczoną w miarę możliwości pod oknem.

8. 4. Urządzenia sanitarne.

Nie dopuszcza się projektowania więcej niż średnio jednego pionu wodno-kanalizacyjnego dla obsługi jednego mieszkania, z wyjątkiem przypadków zapewniających, ze względu na ilość kondygnacji, ekonomiczne wykorzystanie pionów.

Kuchnie powinny być zaopatrzone w zlewozmywaki, kuchnie we wnękach — w zlew.

W łazience powinno być zaprojektowane podejście do umywalki i wanny. Zaleca się stosowanie piecyków gazowych wieloczerpalnych, z doprowadzeniem ciepłej wody do łazienki i zlewozmywaka.

W miejscowościach nie posiadających gazu zaleca się stosowanie łazienkowych pieców węglowych. Tam, gdzie pozwala na to ciśnienie wody w sieci wodociągowej, zaleca się stosowanie instalacji splukującej w klozetach bezpośrednio z sieci, przy użyciu automatów przy-ciskowych.

8. 5. Wentylacja.

Każde pomieszczenie powinno posiadać samodzielną wentylację zapewniającą dostateczną wymianę powietrza, zgodną z obowiązującymi przepisami.

Instalowanie specjalnych urządzeń klimatyzacyjnych jest dopuszczalne tylko w zabudowie wielkomiejskiej i wymaga specjalnego uzasadnienia.

8. 6. Centralne ogrzewanie.

W domach o pięciu i więcej kondygnacjach urządzenie centralnego ogrzewania jest obowiązkowe. W domach o ogrzewaniu niepiecowym należy przewidzieć do-

stateczną ilość przewodów dymowych lub przewodów wentylacyjnych, dostosowanych do ewentualnego podłączenia pieców węglowych, przyjmując jako zasadę, że w każdym mieszkaniu 1 pokój (najlepiej dzienny) może uzyskać ogrzewanie piecowe. W dużych zespołach, za zgodą inwestora, dopuszcza się centralne ogrzewanie zdalaczynne. Zakazuje się stosowania centralnego ogrzewania etażowego.

8. 7. Ogrzewanie piecowe.

Ogrzewanie piecowe obowiązuje w pojedynczych budynkach o kubaturze do 5.000 m³ oraz w zespołach, gdzie przewidują je założenia projektowe.

8. 8. Centralna instalacja ciepłej wody.

Centralną instalację ciepłej wody dopuszcza się szczególnie w miejscowościach posiadających sieć ogólnomiejską ciepłej wody lub nie posiadających instalacji gazowej.

8. 9. Instalacja sanitarna, elektryczna, telefoniczna i radiofonii przewodowej.

Projektowanie instalacji sanitarnej, elektrycznej, telefonicznej i radiofonii przewodowej powinno opierać się na normach specjalnych dla każdego rodzaju instalacji.

8. 10. Dźwigi.

Urządzenie dźwigów obowiązuje w budynkach o minimalnej wysokości od chodnika do podłogi najwyższej położonej kondygnacji 17 m.

8. 11. Zsypy śmieciowe.

Urządzenie zsypów śmieciowych obowiązuje w budynkach na identycznych zasadach jak urządzenie dźwigów.

Projektowanie zsypów śmieciowych należy opierać na instrukcji specjalnej.

8. 12. Zbiorowe skrzynki listowe.

Zbiorowe skrzynki listowe należy projektować w domach od czterech kondygnacji wzwyż.

8. 13. Suszarnie kulisowe bielizny.

Suszarni kulisowych bielizny projektować nie wolno z wyjątkiem przypadków szczególnie uzasadnionych i za zgodą inwestora centralnego.

9. Struktura mieszkaniowa.

W przypadku realizowania zespołów mieszkaniowych obejmujących co najmniej 100 mieszkań odsetek mieszkań poszczególnych rodzajów powinien być ustalony indywidualnie dla każdego tytułu inwestycyjnego w granicach określonych tablicą nr 2 (przy uwzględnieniu struktury istniejącego zasobu mieszkań, struktury zawo-

dowej i demograficznej mieszkańców już zamieszkujących oraz przyszłych): Projektowana struktura mieszkaniowa podlega zatwierdzeniu w tym samym trybie co założenia projektu. W przypadku gdy struktura ustalona indywidualnie dla danego zespołu mieszkaniowego odbiega od granic ustalonych w tablicy nr 2, podlega ona zatwierdzeniu przez Komisję Oceny Projektów Inwestycyjnych Centralnego Zarządu Budowy Miast i Osiedli „ZOR”.

10. Ogólne wskaźniki urbanistyczne dla planowania inwestycyjnego budownictwa mieszkaniowego oraz opracowania wstępnych założeń projektowych.

Dla celów planowania inwestycyjnego należy posługiwać się w zakresie zagadnień nie uregulowanych niniejszym normatywem wskaźnikami zawartymi w obowiązujących instrukcjach, dla opracowywania założeń projektowych — danymi „Normatywów urbanistycznych dla projektowania miast i osiedli”.

Wzór tabeli powierzchni.

Rodzaj mieszkania	Ilość mieszkań	Powierzchnia mieszkalna m ²	Powierzchnia pomocnicza m ²	Powierzchnia użytkowa m ²	Wskaźnik wykorzystania powierzchni użytkowej

11. 1. 3. Kontrola kubatury.

Dla każdego projektu przedstawionego do skontrolowania lub zatwierdzenia należy podać kubaturę mieszkalną budynku, obliczoną według poz. 3. 7., oraz wskaźnik nakładu tej kubatury na 1 m² powierzchni użytkowej, tj. iloraz kubatury mieszkalnej budynku i sumy powierzchni użytkowej wszystkich mieszkań.

12. Tolerancje.

12. 1. Wnioski o zezwolenie na odchylenia od przepisów niniejszego normatywu, składane przez władze terenowe Komitetu do Spraw Urbanistyki i Architektury, rozpatruje i akceptuje Minister Budownictwa Miast i Osiedli w porozumieniu z Prezesem Komitetu do Spraw Urbanistyki i Architektury. Odchylenia te mogą nastąpić w specjalnych warunkach, w szczególności z uwagi na postęp techniczny oraz do czasu wydania szczegółowych przepisów w następujących przypadkach:

12. 1. 1. w budynkach wielokondygnacyjnych (6—14 kondygnacji) i wysokościowych (ponad 14 kondygnacji),

12. 1. 2. w budynkach o głębokich traktach,

12. 1. 3. przy odbudowie i przebudowie budynków zabytkowych,

12. 1. 4. w budynkach szczególnie eksponowanych,

12. 1. 5. w budynkach z mieszkaniami o przeznaczeniu reprezentacyjnym, z mocy przepisów obowiązujących w tym względzie,

12. 1. 6. w sekcjach narożnych,

11. Postanowienia końcowe.

11. 1. Kontrola projektu pod względem zgodności z normatywami.

11. 1. 1. Kontrola projektu pod względem zgodności z normatywami powinna być przeprowadzona w każdej fazie opracowania projektu przez organ upoważniony odpowiednimi zarządzeniami Ministra Budownictwa Miast i Osiedli do zatwierdzenia projektów.

11. 1. 2. Kontrola powierzchni.

Projekty przedstawione do skontrolowania lub zatwierdzenia powinny być zaopatrzone w tabelę, podającą ilość mieszkań poszczególnych rodzajów w każdym budynku, powierzchnię mieszkalną, pomocniczą i użytkową mieszkania każdego rodzaju oraz wskaźnik wykorzystania powierzchni użytkowej (stosunek powierzchni mieszkalnej do powierzchni użytkowej). W rzucie poziomym należy w każdym pomieszczeniu poszczególnych mieszkań wpisać powierzchnię obliczoną według poz. 3. 3. 1.

12. 1. 7. w budynkach typu mieszanego, o ile tego wymaga specyfika budynku,

12. 1. 8. w budynkach doświadczalnych z punktu widzenia postępu technicznego.

12. 2. Wszelkie inne odchylenia od przepisów normatywu powinny być przeprowadzone w formie uchwały Prezydium Rządu.

13. Zabudowa niska.

Do czasu opracowania normatywu dla zabudowy obejmującej strefy od 0 do II mieszkania w tej zabudowie zaleca się projektować w oparciu o niniejszy normatyw.

14. Jednostki planowania, sprawozdawczości i statystyki.

14. 1. Jako podstawowe jednostki planowania, sprawozdawczości i statystyki w budownictwie mieszkaniowym ustala się:

a) powierzchnię użytkową mieszkań,

b) ilość mieszkań poszczególnych rodzajów.

14. 2. Jako jednostki pomocnicze służyć mogą:

a) kubatura budynków,

b) powierzchnia mieszkalna,

c) ilość pomieszczeń pokoi i kuchen.